

David Grossman

De uitvinder
van geheimen

Vertaling
Hilde Pach

Cossee
Amsterdam

Und die das Geheimnis falsch und schlecht leben
(und es sind sehr viele), verlieren es nur für sich selbst
und geben es doch weiter wie einen verschlossenen Brief,
ohne es zu wissen.

RAINER MARIA RILKE, *Briefe an einen jungen Dichter*

I

Aharon ging op zijn tenen staan om beter te kunnen zien wat er beneden gebeurde, zijn vader en moeder die naar buiten gingen om een luchtje te scheppen aan het eind van een snikhete dag. Wat waren ze klein van hier af. De smaak van het stof van het luik op zijn lippen en in zijn neus. Zijn ogen glinsterden. Het was niet netjes om zo naar ze te kijken. Hóe zo? Zo van boven af. Ze waren echt piepklein van hier af. Als twee poppen. De een groot, dik en traag, de ander klein en scherp aan alle kanten. Het was niet netjes zo. Maar ook lachwekkend. En wat lachwekkend was, was ook een beetje beangstigend. En het was vooral irritant dat ook Tsachi en Gidon, naast hem, hen zo zagen. Maar zich losmaken van het schouwspel kon hij niet. Kom op, gaan jullie nou mee, mopperde Tsachi, zijn dikke neus platgedrukt tegen het luik, zo meteen komt zij terug en dan zijn we er geweest. Kijk, fluisterde Aharon, daar heb je Anderhalve-Cent ook allebei. Hij gaat gauw dood, zei Gidon, kijk eens hoe geel hij ziet, Kaminer, zelfs van hier af zie je dat hij doodgaat.

Papa en mama stonden te praten met Ester en Avigdor Kaminer van het eerste portiek. Vraag niet wat een martelgang het is, zuchtte Ester Kaminer. Soms waren ze zichtbaar, dan weer gingen ze schuil achter de reusachtige vijgenboom op de stoep, en het gesprek bereikte in flarden het raam van de derde verdieping. Het is een wonder dat hij nog leeft, zei ze terwijl ze haar hoofd schudde, dat tot aan de borst van haar grote man reikte, en mama klakte met haar tong en zei: als je maar zorgt dat je niet in hun handen valt, ze hebben ons toch alleen maar nodig om op te oefenen voor hun diploma, en intussen snijden ze ons in stukjes; en de reusachtige Avigdor Kaminer, wiens hoofd altijd gebogen was, stond

er zwijgend bij, en keek met ondoorgrondelijk gezicht naar zijn praatzieke vrouw, naar de dikke benen van papa, waarboven de korte broek op springen stond, naar de stoet mieren die een omgekeerde kever voortsleepten... En wat dat allemaal niet kost, lamenteerde Ester Kaminer, al die medicijnen en diëten en dat je met een taxi moet na de dialyse. Volgens mij snakt Kaminertje eraan dat haar man doodgaat, zei mama tegen papa toen ze verder liepen, Aharon zag haar lippen bewegen en wist dat dat was wat ze zei, hij kost haar te veel, kun je net denken wie er achter hem in de rij op haar staat te wachten, want behalve al die bruidsschatten die ze allang had, valt nu ook haar haar helemaal uit, en hoe ze het ook probeert te verbergen, je ziet toch al hele stukken van haar hoofd. Papa bromde altijd ja als ze praatte, en ook als ze al zweeg, en nu bukte hij om iets van de stoep op te rapen, een oude krant of een vruchteschil, het was moeilijk te zien van hier af, en mama stond kaarsrecht naar hem te kijken. Als je me maar niet aanraakt met die smerige handen, zei ze vast tegen hem, want haar rug ontweek zijn hand, en kijk eens wie daar aankomt. Aharon zag de zure glimlach op haar lippen, eens kijken of hij ons wel gedag zegt, die snob, dag meneer Strasjnov, hoe gaat het met mevrouw?

Daar komt je vader, zei Aharon toonloos. Kom op, laten we hier weggaan, Gidon week niet van het raam: zijn vader. Elegant gekleed, zoals gewoonlijk. Een terlenka broek en een das, zelfs in deze hitte. Met zijn enigszins dansende tred passeerde hij papa en mama, knikte, zijn vlezige mondje, altijd stijf dichtgeknepen, krulde zich even in een uitdrukking van weerzin, dat was zijn manier om gedag te zeggen, het stond hem niet, maar papa kreeg plotseling de aandrang een stukje achter hem aan te lopen: 'Weer terug van daar... van de universiteit?' En Gidons vader vertrok opnieuw zijn lippen; ik moet gaan, ik moet gaan, fluisterde Gidon geluidloos bij zichzelf, die uitdrukking ging aan elke uitspraak van zijn vader vooraf, als een kuchje van een verbitterde geest, hij mompelde iets tegen papa en mama, en liep door; zelfs om een luchtje te scheppen – ha! ah! – doet hij zijn mond niet open, die doctor, die interlectueel, die geen cent mee naar huis brengt, en zijn vrouw moet haar vingers stukslaan met tikken, mopperde mama in zichzelf, maar ze zei meneer Strasjnov beleefd en hartelijk gedag, een beetje teruggetrokken, alsof het door de kilte kwam die hem vergezelde.

‘Arik, denk eraan dat ik gezegd heb dat we ervandoor moeten,’ zei Gidon terwijl hij wegliep van het luik. ‘Maar we hebben nog niks gezien,’ fluisterde Aharon. ‘Waarom jagen jullie me zo op, allebei?’ Tsachi en Gidon keken elkaar aan. ‘Luister, Arik,’ begon Gidon boos, terwijl hij naar de punten van zijn sandalen keek, ‘om je de waarheid te zeggen... ik had het je al eerder willen vertellen, voordat we naar binnen gingen...’ ‘Niet nu!’ briepte Aharon, en zijn kleine gezicht met scherpe trekken werd rood. ‘Nu gaan we precies doen wat we ons voorgenomen hadden!’ En hij stapte de kamer weer binnen, die er nu nog schitterender uitzag, en Tsachi en Gidon kwamen met tegenzin achter hem aan, maar ook zij werden weer onmiddellijk overmand door de stille adem van de flat waar ze binnengeslopen waren, en stilletjes liepen ze over de zachte tapijten en tapijtjes die her en der op de vloer lagen, gleden zijdelings langs de zwarte walvis – de sombere piano die de hele huiskamer domineerde met zijn opengesperde kaken; wie had kunnen vermoeden dat midden in hun wijk, tussen de volgestouwde flats, dampend als soep, stilletjes zo’n blauwig blok ijs dreef. Aharon wees met een voorzichtige vinger naar de drie fragiele ivoren negertjes die op een plank in de boekenkast stonden, en daarna bleef hij staan voor een groepje houten beeldjes, die als een soort onafhankelijk republiekje bij elkaar stonden, op een ladenkast in een hoek van de kamer: naakte mannen en vrouwen die elkaar in een dans bij de hand hielden, een zittende jonge man die zijn kin op zijn hand liet rusten, een torso van een en al vrouwelijke rondingen – en hij dacht aan zijn gitaar, die al een half jaar in haar hoes lag, gebarsten en met gebroken snaren; hij had zichzelf leren spelen, hij speelde zo mooi, zijn zus Jochi zei dat hij een gouden licht in zijn ogen had als hij speelde. Nu wilden ze geen nieuwe voor hem kopen, en tot zijn bar mitswa duurde het nog anderhalf jaar, en dan hadden ze bovendien andere plannen voor hem. Geërgerd liep hij langs de muren, bleef staan, zijn handen op zijn heupen, voor een groot schilderij, een burcht, gegoten uit een blok steen, en daarmee in de zee verzonken; ’t zijn me de schilderijen wel die ze hier heeft, niks kan je van zulke schilderijen begrijpen, mompelde hij, en stookte zichzelf nog wat op: moet je dat nou toch zien, het lijkt wel of een of andere gestoorde figuur ze voor haar heeft geschilderd. Gidon liet met tegenzin vallen dat zijn vader dat, let op, ‘moderne kunst’ noemde, en Aharon ver-

beeldde zich het woordenpaar uit de mond van Gidons vader te horen, hoe het door die lippen naar buiten kwam. Ik zou een hamer nemen en die schilderijen aan gruzelementen slaan, met de muren erbij, barstte hij plotseling uit, en zijn twee vrienden keken hem aan, ze bedriegen de mensen gewoon, niks anders! Ze zeggen dat het kunst is, maar het is bedrog! En toen hij in zichzelf een onbedoelde holle klank voelde, schopte hij om zijn woorden kracht bij te zetten tegen een van de plinten, en trok zich verschrikt terug: hij had het idee dat de piano waarschuwend gromde.

Laten we nou toch weggaan, klaagde Tsachi jammerend, we hebben al genoeg gezien. We hebben nog niks gezien en we hebben nog geen enkel bewijs, antwoordde Aharon zonder hem aan te kijken. 't Is gewoon onzin wat je zegt, dat ze geen schaduw heeft, ging Tsachi met monotone stem verder. Natuurlijk heeft ze geen schaduw, zei Aharon afwezig, terwijl hij de boeken bekeek die op de planken van de bibliotheek stonden, grote, dikke delen, in het Engels geschreven. Het staat vast dat we haar nooit gezien hebben zonder een parasol in de zomer en een paraplu in de winter, het staat vast dat ze bij observaties alleen maar in de schaduw van huizen en muurtjes of bomen loopt, zo houdt ze iedereen voor de gek; Tsachi snoof geërgerd, sprong van zijn ene op zijn andere been en drukte ze van ellende tegen elkaar. Zijn grote gezicht, net een geschilderde aardappel waarin twee zwarte kraalogen gezet waren, straalde ergernis en vijandschap naar Aharon uit. Hij liep naar het raam, blikte door de lamellen van het luik, en deinsde terug.

Aharon, die zijn beweging opmerkte, keek snel. Beneden, tussen de vijgenbladeren, kwam plotseling een gezette man met een krachteloze aanblik naar buiten, die spiedend om zich heen keek. Gidon kwam ook naar het luik. De man liep naar een piepklein groen Fiatje en grabbelde in zijn zakken naar de sleuteltjes. Ook al was het de eerste keer dat Aharon hem zag, hij wist meteen wie het was en voelde zijn hart bonzen. Toen hij tien was, had hij voor het eerst gehoord dat de moeder van Tsachi, Malka Smitanka, een 'man erbij' had. In die tijd was hij haar heimelijk gevolgd, had haar aandachtig bekeken elke keer dat ze het huis uitkwam, maar had niet gezien dat ze een 'man erbij' had. Die man deed de riem van zijn broek goed, streek zijn dunne haar glad en stapte in zijn auto. De lippen van Tsachi mompelden voortdurend, misschien

vloekte hij, misschien schreeuwde hij in zijn hart helemaal naar Afrika naar zijn vader, dat hij daar meteen de bulldozer in de steek moest laten, waarop hij werkte voor het waterleidingbedrijf, en dat hij full-speed naar huis moest komen. Ze gingen geen van drieën bij het raam vandaan, ook niet toen de auto was weggereden, en Aharon voelde iets knagen van spijt over het feit dat Gidon die man-erbij ook gezien had, want hij wist hoe beschroomd en nobel Gidon in die dingen was, nooit spraken ze onder elkaar over ruwe dingen, en als Tsachi vloekte, of zijn moppen vertelde, lachten Gidon en Aharon beleefd en keken elkaar niet aan. Er ging een minuut voorbij, en misschien nog een, en ze stonden er nog steeds, bang om iets stoms te doen door een verkeerde beweging of door te praten, totdat Tsachi's moeder het balkon opkwam, haar ochtendjas rechte trok en Tsachi riep om te komen eten. Haar stem was een beetje hees en bits. Ze geeft het kind om vijf uur middageten, zei mama toen de groene Fiat haar voorbijreed, voor de bar mitswa nodig ik haar niet uit, stel je voor dat ze me een hand geeft als ze zo van die man vandaan komt. Ze roept je, zei Aharon zachtjes. Dat is jouw zaak niet, gromde Tsachi, ik heb geen honger. Kom, laten we verder gaan zoeken.

Ze zwierven nog een tijdje door de schemerige woonkamer van Edna Bloem, zonder geluid te maken, bijna zonder de dingen aan te raken, en daarna zwichtten ze, alsof het vanzelf ging, als drie visjes meegevoerd in de stroom van een rivier, voor de zuigkracht van haar smalle gang, ze volgden hem helemaal tot aan haar slaapkamer, verspreidden zich er in stilte, raakten vluchtig het keurig opgemaakte bed aan, de ronde spiegel, de geornamenteerde toilettafel, het wasbakje dat daar in de kamer hing... Een lange nylonkous hing slap over een rond stoeltje. Tsachi keek naar Gidon en Gidon keek naar Tsachi, en er gleed een blosje over hun gezichten. Maar Aharon zag niets van dat alles en raakte niets aan, want hij was meteen volkomen overweldigd door een reusachtig schilderij, dat zich als een ingewikkeld verhaal uitstreckte over de breedte van een halve muur. Tsachi gebaarde naar Gidon: kijk hem, en Gidon wierp een blik op het schilderij en op Aharon, liep snel naar hem toe en trok aan zijn arm: kom, Arik, je komt in de problemen als je hier blijft, maar Aharon schudde de arm achtere-loos van zich af, en bleef staan staren naar een paard dat achteruit getrokken werd in het midden van het schilderij. Hij voelde hoe

onwillekeurig ook zijn eigen lippen zijn tanden ontblootten doordat hij probeerde de ademhaling na te doen; het is zomaar wat, het is moderne kunst; maar zijn ogen vielen bijna uit hun kassen, mét de ogen van het gesmoorde paard, en zoals een drenkeling misschien begrijpt dat de zee helemaal in hem uitgestort wordt, zo begreep hij het grote schilderij. Kijk hem nou toch, Arik, zoals hij daar stokstijf staat. Arik, Arik, maar zijn blik verruimde zich langzaam, met veel inspanning, en nu zag hij ook de man die dood bij de benen van het paard lag, met een zwaard in zijn hand en zijn mond wijd open in een schreeuw; hij zag de gestalte van de stier, waarvan de ogen niet op de goede plaats zaten, en toch waren ze meer op hun plaats dan de ogen van de natuur; daarna zag hij de huizen, de verbrijzelde resten van het lichaam, en ten slotte vond hij ook de vrouw, nog voordat hij haar gezien had, voelde hij al dat ze daar zou zijn, stralend, met een fakkel in haar hand. Even probeerde hij nog zichzelf te beschermen, waarvoor, voor zomaar een schilderij, zomaar kunst, het mocht wat, hij stapte moeizaam naar achteren, liep met stijve pas de kamer uit: waar zijn ze allebei, waarom zijn ze weggelopen en hebben ze mij daar alleen achtergelaten, en hij merkte dat hij alweer voor het schilderij stond, en hij verloor zich er opnieuw in: niks hier is zoals een schilderij hoort te zijn. Zelfs ik kan betere gezichten en mensen en paarden tekenen. Maar toen werd hij heel even getroffen door een vers beeld: een reusachtige man, met afhangende armen, stond gebogen, alsof hij omgevouwen was als het hoekje van de pagina van gisteren in een agenda, aan de kant toe te kijken. Zelfs een stier kan ik beter tekenen na al die koeien die ik nagetekend heb van de omslagen van *Groene koe*. Maar er welden tranen op in zijn ogen, langzame tranen, die misschien wel rijpten in een aparte, verborgen traanzak. Wat is er met je aan de hand, idioot, waarom sta je te huilen als een meid? Ik huil niet. Als papa je nu zou zien. Ja ja, ik weet het. Hij zou zo snuiven tegen je. Laat hij zijn gang maar gaan. Hij zou tegen mama zeggen, nou, dat moest hij dan maar zeggen: Aharon wordt nog eens een kunstenaar! Een interlektueel!

Gidon riep hem ongeduldig vanuit de deuropening. Hij kon het niet meer uithouden in dit huis. Aharon antwoordde niet. Hulpeloos dwaalde Gidons blik over de schemerige huiskamer, bleef even hangen bij een grote, roze, lipachtige schelp, die op de

ladenkast lag, waar had ze al die rotzooi gekocht, in zichzelf schreeuwde hij tegen Aharon dat hij nou echt moest komen, we worden gesnapt, hij was al bijna weggelopen, bleef stilstaan, richtte zijn blik opnieuw in verbazing op de schelp, die plotseling op een levend wezen leek dat zijn lippen met moeite om iets had geklemd dat zich in het donker erbinnenin bevond. Ik ga ervandoor, riep hij in zichzelf, en hij liep snel het huis uit, sprong met drie treden tegelijk de trappen af, Tsachi rende hem achterna, schudde de neerslachtigheid van zich af die de flat van die ouwe taart bij hem had opgewekt, met haar schilderijen en haar meubels, die eruitzagen alsof ze door een vlieg gemaakt waren, en allebei wisten ze dat ze zometeen Aharon zijn verdiende loon zouden geven omdat hij de regels overtreden had.

Maar Aharon bleef. Voorzichtig schudde hij een van haar glazen bolletjes, stille sneeuw viel op een eenzame, droevige bergbeklimmer, en Aharon bleef bij hem totdat de storm was gaan liggen. Op een lange plank naast de voordeur stonden deftige poppen in nationale klederdracht, zulke poppen waren er ook bij Sjimek en Itka, die vaak naar het buitenland gingen, maar hier was een hele tentoonstelling, kokette soldaten uit Griekenland en Schotland, schildwachten van de koningin uit Engeland, agenten uit Turkije en Frankrijk, een internationaal leger; en telkens weer, als bij toeval, kwam hij terug bij het schilderij. Hij stond ervoor met uitgespreide armen, met zijn ogen open, met zijn ogen dicht, met zijn gezicht, met zijn rug, hij gaf zich er volkomen aan over, en toen hij voelde dat het bij zijn ogen was gekomen, trok hij zich terug met een speciale beweging, alsof hij een danser was en even van het grote, verlichte podium af ging, en hij liep wat door de andere kamers, raakte daar de weg kwijt, een verdwaalde, een jachtluipaard, een spion, kwam zichzelf tegen in de spiegel, krabde zich, zijn huid prikte helemaal van het schilderij, wierp een blik over zijn schouder, plotseling had hij het gevoel dat het van de muur af kwam en hem achterna kwam, en als je daar keek, daar beneden, zag je een bloem die bloeide uit een gebroken zwaard in de hand van een van de doden, en ook dat het schilderij eigenlijk vol ogen was, en hij wist niet hoe snel hij weg moest komen, en weer prikte zijn hele lichaam.

Hij vond het huis van Edna Bloem zuiver. Kijk eens naar haar plinten, spuugde mama binnen in hem, kijk eens wat een stof

overall, in een achterbuurt zouden ze zich ervoor schamen. Maar het stof hier zag eruit als fijn sterrenstof, dat lag op een betoverd, in slaap gevangen huis, totdat er een ridder zou komen die deze stilte zou verbreken, en dan... Aharon rilde, sloeg zijn armen om zichzelf heen.

Voor de koelkast bleef hij even staan. Hij aarzelde. Een koelkast was immers geen kast die je honderd keer per dag open- en dichtdeed. Als je er iets uit nodig hebt, vraag het dan aan mij. Stevig pakte hij de handgreep vast, deed hem open, en stond versteld. Een hongerige koelkast, sprak haar schelle stem tegen hem, een vegetariërskoelkast. Een vrijgezellenkeuken. Hoe is het mogelijk. En inderdaad, hoe was het mogelijk, voelde hij met alle vezels van zijn ziel, hoe kon dat, zo leeg, zo wit, en waar waren het vlees en de kippen en de eieren en de flessen melk, en waar waren de worstjes en de groenten en het fruit, en zelfs de medicijnen en de ontlastingmonsters – niks. Een paar uitgedroogde komkommers en kleine tomaatjes. Een bakje room en een fles melk. En een appel in een servetje gewikkeld. En magere kaas. En toch, juist mooi. Zuiver. Hij stond naar de koelkast te staren en wilde meer weten, meer: deze taal leren, deze kluizenaarstaal, die zich beperkte tot een wenk. Je vergeet jezelf. Straks komt ze terug en dan word je hier door haar gesnapt. Ze doet me niks. Ridder van me, eindelijk ben je gekomen. Er jubelde iets in hem. Hij rende zelfs naar de wc en plaste daar op zijn gemak. En plotseling wist hij dat hij op deze plek zichzelf misschien ook zou toestaan te poepen zonder angst, wie weet, en om het gevoel te proberen, deed hij zijn broek naar beneden en ging even zitten, genietend, zich koesterend, terwijl hij vrolijk zijn benen bewoog, die vastgesnoerd zaten met zijn korte broek, en er hing nog een plaatje, op de deur geplakt, een stier die in de arena knielde en een vrouw uit het publiek die hem streelde, ja, hier zou hij het makkelijk kunnen, hier zou hij blijven stromen. Daarna trok hij met een heersersgebaar door, genietend van de vloed van water in de wc-pot zonder bang te zijn dat er allerlei weerzinwekkends in zat dat naar hem zou gluren.

Voordat hij het huis verliet, liep hij naar het raam en keek weer door het luik, zag papa en mama terugkomen van hun avondwandelingetje, zo meteen zouden ze onder hem verdwijnen. En daar, terwijl ze al onder de vijgenboom stonden, kwam zij hun tegemoet, Edna Bloem, loop weg, loop weg, tenger, meisjesachtig, haar

gelige, donsachtige haar door de vijgenbladeren, nu ben ik er geweest, nog even, kijken of ik stalen zenuwen heb. Goedenavond mevrouw Bloem. Goedenavond mevrouw Kleinfeld en meneer Kleinfeld. U ziet er moe uit, mevrouw Bloem, u werkt te hard. Het is niet anders, een mens moet toch zijn brood verdienen, mevrouw Kleinfeld. Maar kijk toch eens hoe bleek u bent. Heb je gezien, Mosje, dat ze helemaal rood wordt als ze naar jou kijkt. Dat zit alleen maar in je hoofd allemaal, Hindele, wat heb ik met haar te maken. U moet zich het leven wat gemakkelijker maken, mevrouw Bloem, u bent immers nog jong en u hebt nog een heel leven voor u, straks mist ze de boot. Ze is toch nog een jonge meid, Hindele. Laat die dingen nou maar aan mij over, Mosje, misschien zie jij haar als een jonge meid, maar ik kijk naar haar tanden, en tanden liegen niet, ze is minstens achtendertig. Misschien wil ze helemaal geen bruiloft en geen mannen. Wil ze niet? Zij wil niet? Je hebt gezien hoe ze naar je keek, hoe schaamteloos ze je opvrat met haar ogen, ze maakt nog een lammetje van zichzelf, ze ziet er altijd uit alsof ze elk moment zo psjt kan flauwvallen, nou, goedenavond dan, mevrouw Bloem, en u moet echt een beetje op uzelf letten, het is zonde zo. En ze nam afscheid van hen, hij zag haar van boven, ver weg, teer, nu had hij nog precies een kwart minuut om weg te gaan en de deur op slot te doen met zijn loper, maar hoe kon hij zich ervan weerhouden naar haar te kijken tot het laatste moment en zelfs nog daarna, kijk, nu gaat ze het trappenhuis binnen, kijk, ze loopt al naar de de eerste verdieping, ga ervandoor.

Wacht.

Want nadat ze afscheid had genomen van papa en mama, leidde ze hen om de tuin, dat was heel duidelijk; ze ging niet meteen naar huis, wachtte blijkbaar in de hal van het trappenhuis totdat ze haar voorbij gelopen waren en naar de andere ingang verdwenen waren, en toen liep ze met voorzichtige, luchtige, vogelachtige tred terug, Aharons hart sprong op, ook zij speelde een spelletje, ook zij had geheimen, en ze bleef even staan bij de grote, wijdvertakte vijgenboom, haar armen wijd, ze gaf zich aan de boom, ze was zijn kindbruid, zoog zijn zoetige geur in zich op en legde een slanke hand op zijn dikke stam. Maar plotseling kreeg ze een schok. Papa stond naast haar. Hij was teruggekomen. Hoe had hij het aangevoeld. Voorzichtig kwam hij naderbij en ging naast haar

staan. Twee keer zo groot en dik als zij. Stier en reiger. En waar was mama? De brede vijgebladeren trilden een beetje, bedekten wat en lieten wat zien. Mosje? klonk een roep uit de verte. Papa's schouders vertakten zich en zijn hals trok zich erin terug. Daarna stak hij zijn arm omhoog en raakte teder een van de takken aan. Een wolk van insectjes vloog op en wriemelde in de lucht. Edna deinsde terug. Papa keek niet naar haar. En er ging een vreemde gedachte door Aharon heen, dat als papa hier binnen zou komen, in deze flat, dat zij dan om hem heen in tweeën zou splijten. Mosje, riep mama, die al in het trappenhuis stond, de sleutel in haar hand, waar ben je gebleven? 'Kijkt u hier eens, mevrouw Bloem,' zei papa verwonderd, en de bladeren ruisten zijn woorden tot aan het raam van de derde verdieping. 'Ik had al eerder een gevoel.' 'Wat voor gevoel, meneer Kleinfeld?' Ze hield haar hoofd een beetje scheef, maar keek hem niet aan. Een dunne sluier lag opeens rood over haar blanke hals, en alleen Aharon zag het. 'De boom is ziek,' zei papa eenvoudig. Ze keken elkaar nog steeds niet aan en praatten via de boom. 'Is mijn vijg ziek?' fluisterde Edna Bloem verwonderd en bedroefd. Terwijl de boom toch van iedereen was, van de buurt.

Toen mama even later terugkwam, zag ze de drie kinderen en Edna Bloem bij de vijgenboom staan. Ze had aan één blik genoeg. Er roerde zich iets troebels op de bodem van haar ogen. Ze liep naar alle kanten, maar zag papa nergens. Toen keek ze omhoog en zag zijn dikke roodachtige enkels verstrengeld tussen de takken in zijn zwarte plastic slippers. Met onderdrukte woede riep ze hem bij zijn naam. Takken en bladeren trilden opgewonden, en zijn grote, zonnige hoofd kwam plotseling te voorschijn. 'Vraag me niet wat hier aan de hand is, mammaatje,' zei hij tegen haar, 'de boom zit vol met wonden, we moeten hem schoonmaken.' Zij klemde haar lippen opeen. Ze trok de kraag van haar bloes strak tegen haar adamsappel aan. Met een abrupte beweging, als iemand die een zakmes dichtklapt, draaide ze zich op haar hakken om en liep de trap op naar huis.

2

De volgende dag, nadat hij van zijn werk was gekomen en even bij de Roemeense apotheker was blijven hangen, nam papa een douche, trok een schoon hemd aan en ging aan de kreupele tafel in de bijkeuken zitten om daar het medicijn voor de vijgenboom te bereiden. Hij vermengde een paar poeders en loste ze op in water; hij verbrijzelde een dun buisje, en snoof de bittere geur ervan op, bewoog zijn grote neus erboven heen en weer, en zijn grote rode gezicht was samengetrokken in concentratie. Mama keek achterom en blies verachtelijk, want bij een zieke boom, zei ze, moest je gewoon een mes pakken en de zieke takken wegsnijden, tsjik-tsjak zonder medelijden, en alleen dan konden er gezonde takken onder groeien. Wie ook maar een greintje gezond verstand had, begreep dat meteen. Papa knikte langzaam, zijn tong door de inspanning gevangen tussen zijn voortanden, en mengde op een schoteltje in zijn hand een paar druppeltjes uit een piepklein flesje.

Daarna klom hij op de Frantsoeski, de hoge, gammele kruk, en rommelde op het vlierinkje. Lawines van stof dwarrelden onder zijn arm door naar de keuken. Mama keek naar hem, en plotseling voelde ze haar hart overslaan en haastte ze zich naar buiten, en inderdaad trof ze oma Lili aan op het balkon terwijl ze over de balustrade leunde, met de helft van haar lichaam was ze al in het hiernamaals, langzaam maar zeker wil ze me doodmaken, en ze trok haar aan haar arm terug naar haar kamertje naast de huiskamer. Ga hier nu even liggen, mamtsjoe, het is nog geen tijd voor het avondeten, waarom kijk je me nou zo aan, ik ben het, Hinda, waarom ben je zo bang, alsof ze je hier gaan afslachten, doe je benen omhoog, en ga recht liggen, niet huilen, je moet liggen, het is

goed voor je om te liggen, hier, kijk nou eens wat voor moois je hier aan de muur hebt hangen, wat een mooie kleuren, papegaaien en apen en bomen, dat heb je allemaal zelf gemaakt, mamtsjoe, dat is jouw gobelin, kijk daar nu eens heel goed naar en ga dan rusten, en mama dekte oma Lili tot aan haar kin toe met de rood-zwart geruite plaid, en stopte de randen van de deken stevig in onder de matras. Woest keerde ze terug naar de keuken. 'God beware me als er weer een nieuwe duivel in je hoofd is gevangen, Mosje,' barstte ze uit voor de tegeltjes, waarop ze natte plastic zakjes te drogen plakte, en vetvrij papier waarin margarine gezeten had. 'Je moeder was bijna van het balkon gesprongen, en jij hier met die onzin van je, wat ben je toch een koppige ezel, zelfs als ze jou in duizend stukjes zouden snijden, dan zou elk stukje toch weer opspringen en drukte gaan maken.' 'Hier is het,' brulde papa uit de diepten van de vliering, en kwam te voorschijn, zijn krulbol wit als meel, met een niervormig houten plankje, 'ik wist dat we het hier hadden gelegd.'

Voorzichtig klom hij van de wankele Frantsoeski af, ontdeed het oude palet van Jochi van het stof en van de verf die zich erop hadden verzameld. 'Je kunt beter eerst aan Jochi vragen of ze het niet meer nodig heeft,' fluisterde mama, 'dat ze er later geen herrie over gaat schoppen.' 'Neem het maar, neem het maar allemaal,' schreeuwde Jochi uit haar kamer, 'ik word toch geen schilderes meer,' en ook geen danseres, mompelde ze, terwijl ze kwaad in haar dijen kneep, jammer dat ik niet ben doorgegaan met schilderen, schilderen kun je ook met dikke benen.

Papa ging het huis uit, terwijl hij voorzichtig het palet voor zich uit droeg, met het smeersel dat hij had bereid in de holletjes. Buiten speelden Aharon en Tsachi Smitanka *trafik*, een spel waarbij ze moesten proberen elkaar van de fiets te gooien. Snel en licht, terwijl hij zijn rug als een matador in bochten wrong, ontweek Aharon met zijn fiets de grote fiets van Tsachi; en hij had het zo druk met zijn beweging dat hij niet het rood aangelopen gezicht van Tsachi opmerkte, en plotseling lag hij met een klap op straat en stak er een wiel van de grote fiets tussen zijn wielen.

Meteen legde papa het palet op het muurtje en rende naar hem toe. Aharon schreeuwde het uit van vernedering: dat zal ik je betaald zetten, smeerlap, klootzak, tranen verstikten zijn keel, ik hak je in mootjes, zijn vuistjes zwaaiden woest in de ijzeren greep van

zijn vaders armen, en zijn voeten schopten in de lucht. Laat me gaan, ik vermorzel hem; Tsachi stond ook halfhartig met zijn vuisten te zwaaien, geschrokken van wat hij gedaan had, en hij schold op Aharon, omdat die hem belachelijk maakte in plaats van fair te spelen. ‘Maak je mij belachelijk? Hè? Ja? Maak je mij belachelijk?’ Telkens weer herhaalde hij die woorden, stopte even, alsof hij zocht naar andere woorden, en toen hij die niet kon vinden, zwaaiden zijn armen nog hoger. Plotseling bukte papa zich, nam Tsachi in zijn linkerarm en tilde hem hoog in de lucht, en zo zaten de twee jongens tegenover elkaar gevangen in zijn machtige armen. Hij liet hen zich naar elkaar uitstrekken, lachte uit het diepst van zijn hart, en zorgde dat hun vuisten elkaar niet ontmoetten. Aharon kronkelde met heel zijn gespierde lijfje en goot emmers vol beledigingen uit over Tsachi, over zijn ouders, over zijn fiets, en Tsachi tegen hem: ‘Maak je mij belachelijk? Hè? Wil je mij belachelijk maken?’ En zijn wat vreemde gezicht, dat er altijd uitzag alsof hij het tegen een onzichtbare ruit drukte om beter te kunnen zien, gloeide van vernedering. Opeens drukte papa met kracht de lichamen van de twee jongetjes tegen zich aan, en de plotselinge verstikking bracht hen meteen tot zwijgen. Huilend van het lachen liet hij hen op de grond neerkomen, en nog steeds zorgde hij ervoor dat ze bij elkaar uit de buurt bleven, maar dat was niet meer nodig; het fijnknijpen van hun botten had hun strijdlust uitgedoofd, en ze stonden er suizebollend en versuft bij. Tsachi kwam het eerst bij zijn positieven, en begon opnieuw tegen papa te klagen over Aharon die hem voor de gek hield en uitlachte; Aharon begon weer te pruttelen dat het spel zo ging, je kwam op elkaar af, hield elkaar voor de gek en glipte weg, was het soms zijn schuld dat Tsachi zo’n sukkel, zo’n slome schildpad, zo’n slak, zo’n kluns, zo’n kouwe kikker was; even stond ook papa verbluft en bijna schuld bewust tegenover deze stortvloed van woorden. ‘Nou, zo is het wel genoeg! Sst!’ bulderde hij. ‘We hebben je gehoord! Wat kan jij een grote mond opzetten!’ En zelf verbaasd over de woede in zijn stem, streek hij vluchtig over de zachte gouden haren van Aharon. Toen hij het verdriet in de ogen van Tsachi Smitanka zag, trok hij ook hem tegen zich aan en krabde hem genietend op zijn kortgeknipte stekelhoofd. Zo bleven ze een paar seconden staan, en de kinderen zogen in zich op wat zijn grote handen uitstraalden. Tsachi verschoof zelfs stiekem zijn been, zo-

dat hij net papa's dikke been raakte, met het kriebelende harde haar.

'Gaan jullie nu maar weer samen spelen, en wee jullie gebeente als ik nog een keer zoiets hoor.' Aharon maakte zich het eerst los uit zijn aanraking. Papa sloeg Tsachi kameraadschappelijk op zijn schouder. 'Hopsakee, Jitschoek, raap je fiets op en rijden maar weer. Ik kijk van boven of het goed gaat.' Toen klom hij in de takken van de vijgenboom en ging stevig zitten op de onderste vertakking. Aharon klemde het voorwiel van zijn fiets tussen zijn knieën en probeerde het recht te zetten na de klap die het gekregen had. Uit de wirwar van blaadjes riep papa naar Tsachi of hij hem het palet kon aangeven dat op het muurtje lag. Aharon greep woest het wiel vast, totdat de metalen vleugel in zijn vlees sneed.

Meteen toen hij doordrong tussen de bladeren, voelde papa een grote last van zich afvallen. Hij leunde tegen een dikke tak en haalde diep adem. De bladeren zo groot als uitgespreide handen streelden zijn gezicht, drukten zich tegen hem aan als de hoofden van paarden die dicht bij je willen zijn. De geur van de vijgen vulde zijn neus, en hij streek met zijn vinger langs de volle stam. Zonder dat hij het merkte vielen de plastic slippers van zijn voeten. Tsachi, die net kwam aanlopen onder de boom, deinsde terug als een katje.

Kalm en ernstig, als iemand die zijn gereedschap voor zich uitspreidt, begon papa de gewrichten van zijn vingers te knakken, een voor een. Ten slotte vermande hij zich, ging rechtop zitten en keek om zich heen. Op de tak voor zich zag hij de eerste wonden: spleten waarin wittige wormen krioelden. De wonden hadden zich over alle takken van de vijg verspreid, en papa volgde ze met zijn ogen, richtte zijn hoofd op tot aan het raam van Edna Bloem op de derde verdieping. Hij had het idee dat het gordijn daar een beetje bewoog. Hij kruiste zijn armen over zijn tonronde borst en dacht na. Het zou geen eenvoudige klus worden.

Uit de zak van zijn korte broek haalde hij een rol katoenflanel die hij uit zijn reservedienst had meegenomen, en met een handige beweging van twee vingers scheurde hij er een stukje af. Toen raakte hij voorzichtig een wond in het lichaam van de vijg aan, en voelde hoe diep het abces het hout had uitgehold. Hij bewoog zijn met stof omwikkelde vinger in de holte, en de troebele gelige vloeistof kleefde aan het flanel. Papa rook eraan, schudde zijn hoofd

alsof hij verbaasd was, haalde zijn schouders op en gooide het stukje stof naar beneden. Tsachi Smitanka liep er voorzichtig naar toe, keek angstig naar papa's bungelende benen en raapte het flanelle lapje op. Toen hij er voor het eerst aan rook, vertrok hij walgend zijn gezicht. Maar toen bracht hij zijn neus er opnieuw naar toe en snoof geconcentreerd en met een vreemde eerbied.

Papa deed een nieuw stukje stof om zijn vinger. Er begon een ijl gefluit uit zijn mond te klinken, tastend naar een melodie die ooit, in oorsprong, misschien springerig, zigeunerachtig was geweest, maar bij hem altijd traag en verstrooid klonk; meteen keek mama uit het raam, ze bespiedde hem tussen de bladeren. Ze wist maar al te goed waarheen zijn gedachten hem voerden als hij zo floot. Papa draaide zijn vinger rond in het gat van de vijg. Een opgeblazen witte worm kronkelde blind op zijn hand, en hij bestudeerde hem nauwkeurig, onderwijl rustig fluitend. Toen papa heel jong was geweest, een kwajongen op blote voeten, had een ondergrondse communist, Zjoma Swatsjniker, hem ertoe verleid naar Rusland te vluchten en daar dienst te nemen in het leger, O Zjoma, Zjoma, moge je naam uitgewist worden, wat heb je mooi gesproken. Boos deed mama het raam dicht. Die kwestie met die vijgenboom kon ze missen als kiespijn op het moment. Met vingers die stram waren van woede stond ze de vleesvorken en -messes op te wrijven. Eén keer maar had papa haar verteld over zijn jeugd in Polen, en over zijn vlucht naar Rusland, en de drie jaar in het leger, en het gevangenenkamp in Komi. En toen ze van hem het gruwelverhaal had gehoord over zijn vlucht uit de taiga, en het geval van de boerin die gevangen zat in het hutje, was ze opgestaan, had haar kleine, sterke hand op zijn mond gelegd en had gezegd: zo is het welletjes, meer wil ik er niet over horen, Mosje, als ik dood ben vertel je het allemaal maar aan wie het horen willen de straten op en schreeuw het uit, schrijf het in de kranten, maar hier in huis wil ik zulke dingen niet horen; en het sprak vanzelf dat toen de kinderen geboren waren, ze hem op erewoord had verboden het over die tijd te hebben, ze hoefden niet te weten wat voor een wild beest hun vader geweest was, en hij had het haar met zijn trage, geduldige knikje beloofd, met de verzoenende uitdrukking die hij altijd voor haar klaar had; maar ze las zijn gefluit. Nu deed ze het raam weer open en klopte de stofdoek die ze in haar hand had uit op de vensterbank. Een grijs stofwolkje vloog op

en verwaaide. Even hield het gefluit op. Mama verdween weer in het huis. Papa blies met kracht op zijn hand. De witte worm viel naar beneden, op de stam. Met zijn blote hiel vermorzelde hij hem, en daarna, heel zachtjes, begon hij weer te kwinkeleren.

Zo werkte hij, grondig en serieus, twee volle uren door. Af en toe stopte hij even, om aan deze of gene buurman of -vrouw uit te leggen wat hij in de boom aan het doen was, of om te reageren op Hinda's geroep vanaf het balkon. Om half zeven klonk uit de huizen het sein van het nieuwsoverzicht, en papa liet al zijn werk rusten en luisterde bezorgd, maar er werd niets gezegd over devaluatie. Op straat reed Aharon op zijn fiets, zonder acht te slaan op hem en Tsachi. Af en toe draaide hij zijn blonde hoofd om en floot langdurig naar 'Goemi', die onzichtbaar achter zijn fiets aan rende. Tsachi kwam niet onder de boom vandaan, en verzamelde ijverig de vuile stukjes stof die naar beneden vielen. Het was niet goed om zo'n klein kind in de steek te laten en naar Afrika te gaan voor het geld, dacht papa. Toen dacht hij na over Malka Smitanka, die haar kind de straat op stuurde om zich bezig te kunnen houden met die man. Wat zag een vrouw als zij eigenlijk in zo'n droogstoppel? Hij was vast ambtenaar, of misschien hoe heette dat, advocaat. Het belangrijkste is dat hij een eigen wagen heeft, dacht hij, en hij zuchtte om de verspilling. Hij riep van boven naar Tsachi en droeg hem op naar Hinda te gaan en bij haar een oude rubberen klisterspuit te halen, en toen de jongen wegliep, dacht papa aan de moedervlek die onthuld werd door het décolleté van Malka Smitanka, en aan het onbeschaamde krulhaar onder haar oksel. 'Ik heb hem!' riep Tsachi hem toe van onder de boom, en hij hief zijn stompe gezicht en de klisterspuit naar hem op, en Aharons vader, die schrok, stuurde hem vermanend terug om tegen Hinda te zeggen dat hij zo thuis zou komen.

In afwachting van zijn terugkomst leunde papa tegen de brede tak, stak een sigaret op en inhaleerde begerig. Vanaf de plek waar hij stond, kon je de grauwe wijk helemaal niet zien. Evenmin als de smalle straat vol kuilen. Je kon je voorstellen dat de boom ergens anders stond; maar als papa iets verschoof, zou hij één raam kunnen zien, en een gordijn dat soms leek te bewegen. Hij verschoof niet. Het was juni en er groeiden harde galnoten op de takken van de vijg. Een zoete geur omgaf hem. Hij ademde heel diep in.

Nu klom Tsachi behendig over de takken, om hem de rode klisteurspuit aan te geven. Papa gaf hem een knipoog, om het goed te maken voor het standje, en krabde hem opnieuw genietend door zijn korte stekelhaar. ‘Kom hier zitten en kijk heel goed,’ beval hij.

Hij blies met het mondstuk van de klisteurspuit op de eerste wond die hij had schoongemaakt, totdat hij al het vocht eruit verwijderd had. Toen haalde hij uit zijn broekzak de kwast waarmee hij altijd de scharnieren van de deuren in huis oliede, en doopte hem in het smeersel. Nauwgezet begon hij de randen van de wond in te smeren. Het kind keek naar de grote hand die zachtjes heen en weer bewoog, en langzaam zakte zijn mond open zonder dat hij het zelf merkte. Beneden reed Aharon op zijn fiets, terwijl hij zijn armen uitspreidde en ‘Goemi’ toeriep dat hij moest proberen naar hem toe te rennen. Papa was klaar met het insmeren van de wond. Hij en Tsachi keken elkaar even aan. Papa gaf hem de klisteurspuit aan: ‘Nou doe jij fff, dan doe ik de zelf opsmeren.’ Tsachi hield de spuit met toewijding vast en begon er ernstig mee te blazen, zijn tong tussen zijn tanden van de inspanning. Zo werkten ze zwiingend samen, totdat plotseling het gouden hoofd van Aharon tussen hen opdook, mopperend: ‘Waarom alleen hij? Ik wil ook.’

Papa en Tsachi deinsden een beetje terug voor elkaars lichaam, en papa begon luid te praten, om Aharon uit te leggen wat hij hier precies deed, en hoe de hele geneeskundige behandeling in zijn werk zou gaan. Tsachi kromp ineen, zweeg en knakte met al zijn vingers. Aharon keek afwezig naar de vingers. Een lichte, onzichtbare spiertrekking gleed over zijn gezicht bij het horen van het droge geknak. En plotseling kreeg hij een idee. Je zág aan hem dat hij een idee had. Hij nam niet eens de tijd om het hun uit te leggen. Hij gleed naar beneden, trok de pomp van zijn fiets, en klom stralend weer naar boven. De pomp was echt een goed idee, een uitstekend idee, en hij droogde snel en handig de ene na de andere wond. Eerst werkten jullie hartstikke langzaam, verklaarde Aharon al pompend. Maar eerst was het rustiger, bracht Tsachi fluisterend uit.

Nu werkten ze ijverig door, ieder maakte zijn eigen wond schoon, en Aharon praatte om de stilte die gevallen was ongedaan te maken, en slaagde er zelfs in hen aan het lachen te maken: hij kon dieren- en mensengeluiden nadoen, daar had hij talent voor,

en ook al had hij nog maar een kinderstem, nou ja, hij was tenslotte nog maar elf en een half, hij kon toch uitstekend president Esjkol en andere politici nadoen. Als hij eenmaal begonnen was mensen aan het lachen te maken en te praten, dan was het moeilijk om hem te stoppen, maar langzaam maar zeker hield hij zijn mond, werd rustig, en ging ook op in de betovering van het genezende werk.

Mama kwam het balkon op en riep Aharon. Papa gebaarde de kinderen te zwijgen, en ze verstopten zich alle drie achter de bladeren. Weer riep mama, ze wist heus wel dat Aharon in de boom zat, wacht maar eens af wat je thuis te wachten staat. Papa kromde zijn handen om zijn mond en liet de roep van een koekoek horen. De kinderen stikten van het gesmoorde lachen, en mama, die spiedend haar hoofd heen en weer bewoog om hen te ontdekken, maakte met een abrupte beweging rechtsomkeert en verdween in huis. Papa lachte stilletjes mee met de kinderen. Het was niet netjes, helemaal niet netjes. Hij keek naar de lucht. Met zijn dijen omklemde hij de warme boom.